

TOMMI USCHANOV

Nuo huonolaatuiset italialaiset

Kirjaani *Miksi Suomi on Suomi* (2012) innoitti merkittävästi muuan tieteellinen artikkeli, joka kuvaa erään toisen eurooppalaisen maan erityispiirteitä. Minun oli pitkään tarkoitus käsitellä sitä kirjassa miettien samalla, mitä se ehkä kertoo epäsuorasti myös Suomesta. Lopulta en kuitenkaan kyennyt pettymyksekseni sanomaan siitä mitään. Artikkelin on silti jäänyt yhä vaivaamaan minua. Koen, että se ansaitsee tulla esitellyksi suomalaiselle yleisölle, vaikka en saanutkaan kytettyä sitä suomalaisuuden erityisluonteen pohdintaan.

Mainittu teksti, ”L-worlds: The curious preference for low quality and its norms”, on julkaistu vuonna 2009 Oxfordin yliopiston sosiologian laitoksen laitossarjassa¹. Referee-menettelyn läpikäynyt muokattu versio ilmestyi äskettäin *Politics, Philosophy & Economics* -lehdessä². Tekijät ovat sosiologi Diego Gambetta (s. 1952) ja filosofi Gloria Origgi (s. 1967), joka on kunnostautunut muun muassa Quine-tutkimuksen, mielenfilosofian ja yhteiskuntatieteiden tieteenfilosofian alueella.

Artikkelissaan he käsittelevät omakohtaisia kokemuksiaan, joiden nojalla väittävät, että heidän synnyinmaansa Italian kulttuurissa ”oudosti preferoidaan huonoa laatua”, kuten otsikko kertoo. Ihmiset lupaavat vaihtaa keskenään korkealaatuisia tavaroita tai palveluja, mutta jokin menee pieleen ja laatu on huonompaa kuin luvattiin.

Gambettan ja Origgin omaelämäkerralliset esimerkit ovat enimmäkseen akateemisesta maailmasta. He kertovat, että kumpikin on uransa aikana ollut työnsä puolesta toistasataa kertaa tekemisissä italialaisten kollegojensa kanssa. Heidän kokemuksensa on, että 95 prosenttia ajasta jokin meni tällöin pieleen – ei välttämättä katastrofaalisesti pieleen, mutta pieleen kuitenkin.

”Joskus pettää ajoitus; asiat eivät tapahdu silloin kun niiden on tarkoitus. Tai sitten ne tapahtuvat eri muodossa kuin suunniteltiin tai ne peruutetaan kokonaan. Workshoppeissa on kaksi kertaa enemmän tai puolet vähemmän osallistujia kuin ennalta kerrottiin; puhujalle varattu aika tuplaantuu tai puolittuu; tekstien oikovedoksia ei korjata tai niissä on sekaannusta; ihmiset eivät ilmaannu kokouksiin tai ilmaan-

Valokuva: Sami Syrjämäki

tuvat varoittamatta; viestejä häviää; kulukorvaukset viivästyvät, pienenevät tai jäävät kokonaan maksamatta. Nykyään kokemukset ovat samat myös internetissä [...]”³

Kirjoittajien mukaan kyse ei ole vain anekdotaalisesta aiheistosta, jota olisi oikeutettua arvostella kvalitatiiviselle tutkimukselle luonteenomaisesta epämääräisyydestä ja tulkinnanvaraisuudesta. He väittävät olevansa tilastollisesti edustava näyte ihmisistä, jotka joutuvat epäonnekseen asioimaan italialaisten kanssa. Rivien välissä he antavat jopa ymmärtää, että tämä italialaisen kulttuurin usein raivostuttava piirre on ajanut heidät itsensä ulkomaille (Gambetta Britanniaan, Origgin Ranskaan) tekemään oman akateemisen uransa siellä.⁴

Gambetta ja Origgi korostavat voimakkaasti, että huonon laadun oletus on aina *kaksisuuntainen*. Jos italialaiselle tutkijalle luvataan 900 euroa 15 tunnin luentosarjasta, hänen oletetaan tietävän, että hän saa todellisuudessa lopulta vain 600 euroa ja nekin puolen vuoden viiveellä – mutta hän suostuu, koska olettaa yliopiston yhtä itsestäänselvästi tietävän, että hän pitää opetusta 15 tunnin asemesta vain 10 tuntia eikä näe siinä mitään väärää.

Vastaava kuvio ei kirjoittajien mukaan rajoitu yliopistomaailmaan, vaan se toistuu muodoltaan samanlaisena kaikkialla italialaisessa yhteiskunnassa. Esimerkiksi remonttimiesten aikataulut pettävät järjestään, eivätkä he noudata saamiaan ohjeita, mutta toisaalta on sanomatakin selvää, että he eivät odota laskuaan maksettavan alkuunkaan ajallaan. Huono kokemus ei myöskään pelottele ketään tilaamasta samaa remonttimiestä seuraavallakin kerralla, vaan huonoutta pidetään oletusarvoisena, odotettavissa olevana seikkana.

Italialaisten toisilleen antama huono laatu saattaa outoon valoon kaksi suosittua yhteiskuntafilosofista käsitystä: yhden stereotyyppisesti ”vasemmistolaisen” ja toisen ”oikeistolaisen”.

”Oikeistolainen” käsitys esittää, että ihminen on *homo economicus*, joka pyrkii aina ja kaikkialla maksimoimaan oman taloudellisen hyötynsä. Silloinkin, kun asiat näyttävät olevan toisin, tämä on silti väitetty se raadollinen totuus, joka paljastuu raaputtamalla hieman pintaa.

Homo economicuksen preferenssijärjestyksessä ykkösenä olisi ostaminen halvalla ja myyminen kalliilla. Peliteoreettiset lähestymistavat yhteiskuntaan, vängin dilemmat ja muut vastaavat perustuvat poikkeuksesta oletukseen, että tämä myös pitää paikkansa. Italialaisilla on sen sijaan ykkösenä tilanne, jossa *sekä* ostetaan *että* myydään halvalla. Jos joku ikään kuin antaa sosiaalisessa vaihdannassa vapaaehtoisesti parastaan, tätä pidetään muualla joko kiitettävänä anteliaisuutena (jos se on tietoista) tai vahingoniloisesti sääliteltävänä tyhmyytenä (jos se on tiedostamatonta). Mutta Italiassa sitä pidetään eräänlaisena *vittuiluna*.

Olemalla epäpätevä osoittaa kuuluvansa meihin, sisäryhmään, italialaisiin. Olemalla pätevä taas luokittelee itsensä ulkopuoliseksi ja alempiarvoiseksi. Jos jonkin ul-

koisen pakon vuoksi ajaudutaan harvinaiseen poikkeustilanteeseen, jossa laadun huonous joudutaan erikseen oikeuttamaan, käytetään verukkeita, jotka ulkomaalaisesta ovat suorastaan hykerryttävän väkänaisia ja läpinäkyviä, mutta jotka niiden tarjoajista taas ovat itsestäänselvästi täysin vedenpitäviä ja vastaansanomattomia.⁵

”Vasemmistolainen” käsitys taas esittää, että yhteiskunnan ongelmat johtuvat yksilökeskeisyydestä. Se tekee ihmisistä itsekkäitä vapaamatkustajia, jotka pyrkivät irrottautumaan yhteisesti sovituista normeista samalla, kun muut noudattavat niitä ja antavat irrottautujalle siten oikeudetonta kilpailuetua. *Heads I win, tails you lose*. Lääkkeeksi tarvitaan kommunitarismia: ehkä joskus hieman pakottavia ja kahlehtivia, mutta vastapainoksi helliiä ja huolehtivia sosiaalisia siteitä.

Tämäkään ei Italiassa päde. Ihmiset käyttäytyvät tavalla, joka muualla tulkittaisiin mitä tutuimmaksi merkiksi itsekkäistä yksilökeskeisyydestä ja kommunitarismin vastaisuudesta – koska heidät pakottaa tähän käyttäytymiseen *yhteisön sosiaalinen paine*, joka tuntuu voimakkaana kaikkialla!

Yhteiskuntasopimus perustuu lausumattomaan oletukseen, että kukaan ei anna kenellekään juuri mitään mutta ei myöskään vaadi keneltäkään juuri mitään. *Heads we both lose, tails we both lose*. Ja tällöin se, että joku antaa jollekulle jotain, vaikka sitten vain hyvää hyvyttään, sotkee yhteiskunnan vakiintuneen tasapainon. Se on epäsosiaalista, ei sosiaalista.

Se on myös sosiaalista täysin aidosti – ei vain vertauskuvallisessa tai toissijaisessa mielessä. Ja tällöin jouduttaneen toteamaan, että paitsi sosiaalisuuden ulkoisissa merkeissä, myös itse sosiaalisuuden sisällössä on kulttuurieroja jopa Euroopan eri maiden välillä. Jos yhteiskuntafilosofiassa haluaa esittää pitkälle meneviä yleistyksiä, kannattaa ensin tarkistaa, kattavatko ne todella esimerkiksi Italian.

Vitteet & Kirjallisuus

- 1 Diego Gambetta & Gloria Origgi, L-worlds: The curious preference for low quality and its norms. *Sociology Working Papers* 2009-08. University of Oxford, Department of Sociology, Oxford 2009. Verkossa: <http://www.sociology.ox.ac.uk/documents/working-papers/2009/2009-08.pdf>
- 2 Diego Gambetta & Gloria Origgi, The LL game: The curious preference for low quality and its norms. *Politics, Philosophy & Economics*. Vol. 12, No. 1, 2013, 3–23.
- 3 Gambetta & Origgi 2009, 3.
- 4 Vrt. Roberto Farneti, A Minor Philosophy. The State of the Art of Philosophical Scholarship in Italy. *Philosophia*. Vol. 38, No. 1, 2010, 1–28. Farneti esittää, että italialainen nykyfilosofia edustaa ”huonoa laatua” Gambettan ja Origgin kuvaamassa mielessä – tai pikemminkin, että on kaksi erilaista ”italialaista filosofiaa”: huono, jota tekevät Italiassa työskentelevät ja julkaisevat filosofit, sekä hyvä, jota tekevät ulkomaille emigroituneet filosofit. Jälkimmäiset ovat poismuutullaan Italiasta osoittaneet, että he sekä haluavat täyttää että kykenevät täyttämään normaalit intellektuaaliset laatuvaatimukset.
- 5 Vrt. luetteloa peräti yhdeksästä eri verukkeesta, joilla eräs akateeminen plagiarismijupakka pyrittiin kuitaamaan. Gambetta & Origgi 2009, 13–14.